

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937.

Första kammaren.

Nr 8.

Onsdagen den 3 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Företogs val av tjugufyra valmän för utseende av revisorer och revisorssuppleanter för granskning av riksbankens avdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit utsedda till valmän:

herr Anderson, Erik,	med 75 röster,
» Andersson, Elof,	» 75 » ,
» Andersson, Per,	» 75 » ,
» Bergström	» 75 » ,
» Berling	» 75 » ,
» Bjurström	» 75 » ,
» Bodin, Gunnar,	» 75 » ,
» Bodin, Karl,	» 75 » ,
» Englund	» 75 » ,
» Ernfors	» 75 » ,
» Johansson, Johan,	» 75 » ,
» Larsson, Sven,	» 75 » ,
» Nilsson, Bernhard,	» 75 » ,
» Nilsson, Johan, i Malmö	» 75 » ,
» Nilsson, Theodor,	» 75 » ,
» Norman	» 75 » ,
» Petersson, Knut,	» 75 » ,
» Rydberg	» 75 » ,
» Sandström	» 75 » ,
» Ström, Torsten,	» 75 » ,
» Strömberg	» 75 » ,
» Walles	» 75 » ,
» Wangson, Otto,	» 75 » ,
» Velandér	» 75 » .

Anställdes val av sex suppleanter för de valmän, som av kammaren fått i uppdrag att utse revisorer och revisorssuppleanter för granskning av riksbankens avdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit utsedda till valmanssuppleanter:

herr Dahlström	med 54 röster,
» Rahmn	» 54 » ,
» Nilsson, Alexander,	» 54 » ,
» Swartling	» 54 » ,
» Hamrin	» 54 » ,
» Sundvik	» 54 » ,

sedan ordningen dem emellan blivit genom lottning bestämd.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 62, med förslag till lag om upphävande av 3 § lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 35) om emeritilöner för präster;

nr 63, med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning; samt

nr 64, med förslag till lag om ändring i lagen den 21 november 1925 (nr 449) om resanslag åt vissa präster i nyreglerade pastorat.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 65, angående disposition av lappskolbordet i Jukkasjärvi; och

nr 66, angående ändring av tomtområdet för de patologiska och hygienisk-bakteriologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 68, angående försäljning av tre kronan tillhöriga lägenheter å Vaxön; och

nr 69, angående överflyttande av lägenheten Åsholmen i Storsjön i Jämtlands län från domänstyrelsens till flygvapnets förvaltning.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtanden nr 1—3.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till Aktiebolaget svenska Amerika linjen;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för anordnande av sportstuga för personalen å generalpoststyrelsens bankavdelning; samt

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring av villkoren för ett till Sveriges lokomotivmäns rekreationshem å Särö beviljat statsbidrag.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. förstärkning av nionde huvudtitelns kommittéanslag.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av nionde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 20 gjorda framställning hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att för förstärkning av det under nionde huvudtiteln uppförda reservationsanslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga finge till nämnda anslag från det för budgetåret 1936/1937 anvisade förslagsanslaget till oförutsedda utgifter överföras ett belopp av 175,000 kronor.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Efter gammal och dålig praxis har departementschefen här begärt, att reservationsanslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga på departementets stat skall förstärkas genom anvisande av medel från förslagsanslaget till oförutsedda utgifter utom huvudtitlarna.

Ang. förstärkning av nionde huvudtitelns kommittéanslag. (Forts.)

Det är ju självklart, att det inte kan gå på annat sätt, när man fasthåller vid att bevilja detta anslag under nionde huvudtiteln såsom *reservationsanslag*, fastän det aldrig till ett följande år finns några reservationer — utan tvärtom alltid finns brist. Under sådana förhållanden är det egentligen inte mycket att säga om det nu föreliggande äskandet. Vad som förvånar mig är emellertid, att statsutskottet i sin som alltid kortfattade motivering inskränkt sig till att framhålla, att »med hänsyn till den ... förebragta utredningen anser sig utskottet böra tillstyrka förevarande förslag». Jag hade nästan väntat mig, att statsutskottet till denna korta och enkla förklaring skulle ha fogat ett uttalande om att utskottet har under övervägande att få anslaget ändrat till ett förslagsanslag, ty, herr talman, vad innebär det nuvarande tillvägagångssättet? Jo, det betyder helt enkelt, att ett reservationsanslag i föräckt form blir ett förslagsanslag. Riksdagen endast lurar sig själv genom att bevilja ett reservationsanslag, som icke får överskridas, men som vartenda år överskrides med belopp som tagas ur förslagsanslaget till oförutsedda utgifter. När departementschefen förfar på detta sätt, sker det med riksdagens goda minne, ty Kungl. Maj:t disponerar visserligen över anslag, men får icke disponera ett anslag för ändamål, som av riksdagen därmed ej avsetts, d. v. s. ett anslag ställt till Kungl. Maj:ts förfogande disponeras i föreliggande fall av Kungl. Maj:t först med riksdagens samtycke! Det är en orimlighet.

Då frågan ligger till på detta sätt, anser jag alltså, att statsutskottet bör överväga, om det inte vore lämpligt att förvandla reservationsanslagen till kommittéer och utredningar genom sakkunniga till förslagsanslag. Då det ju emellertid i nu förevarande fall som avser löpande budgetår icke finns någon annan väg än en återremiss till utskottet, och då en sådan blir verkningslös, om inte båda kamrarna fatta samma beslut, vill jag, herr talman, inte framställa något sådant yrkande. Jag nöjer mig i stället med att till protokollet uttala en önskan, att statsutskottet, när liknande framställningar från andra departement komma in eller när staten skall behandlas för nästkommande budgetår, måtte på allvar uppta frågan, hur dessa anslag skola betecknas.

Herr Sandén: Herr talman! Jag vill till herr Reuterskiölds anförande endast foga den anmärkningen, att statsutskottet icke har förbisett de synpunkter, som herr Reuterskiöld här utvecklade. Statsutskottets tredje avdelning behandlade häromdagen ett liknande ärende och utgick då från den förut sättningen, att riksdagen icke önskade att anslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga skall utgå i form av ett förslagsanslag. Avdelningen ansåg nämligen, att det var bättre att riksdagen hade den kontroll över kommitté- och utredningsverksamheten, som ligger i att regeringen på detta sätt får begära tilläggsanslag, än att lämna dörrarna öppna, som följden blir om anslaget får karaktären av förslagsanslag.

Herr Sederholm: Jag tillåter mig erinra om att det ärende, som nu föreligger till behandling, är ett utlåtande från jordbruksutskottet och icke från statsutskottet. Debatten har alltså i någon mån kommit in på orätt spår. Jag vet emellertid, att vi inom den närmaste tiden troligen ha att vänta en fullt analog framställning från statsutskottet, och då får ju herr Sandén tillfälle att i ett rikigare sammanhang framlägga sin mening.

Jag vill inte inlåta mig på någon vidlyftigare diskussion, men jag vill erinra om att denna fråga redan tidigare förts på tal av herr Reuterskiöld. Att nu upprepa debatten från det tillfället skulle icke medföra något ytterligare klarläggande. Vi stå i dag helt enkelt, skulle jag vilja säga, inför en tvingande nödvändighet att bevilja detta anslag. Om sedan något initiativ till

Ang. förstärkning av nionde huvudtitelns kommittéanslag. (Forts.)
 en förändring skall tagas, är det väl lämpligast, att detta tages från statsutskottets sida och icke från jordbruksutskottet. Statsutskottet skulle ju till exempel i samband med behandlingen av nästa års budget kunna fastställa vissa direktiv för detta anslag. Det finns emellertid, tror jag, också goda skäl, som kunna åberopas för nuvarande praxis, alltså mot att ändra detta anslag, som nu utgår i form av ett reservationsanslag med eventuellt behöfliga, av riksdagen prövade, förstärkningar, till ett rent förslagsanslag. Jag har dock, herr talman, intet annat yrkande än bifall till utskottets förslag.

Herr Sandén: Jag ber att få framföra en ursäkt. Det var verkligen inte min mening att falla jordbruksutskottet i ämbetet. Jag vilseleddes av herr Reuterskiölds anförande och kom på grund av detta att tänka på ett liknande ärende, som nyss förevarit i statsutskottet.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande konstitutionsutskottets memorial nr 1, med uppgift å vissa vilande förslag till ändringar i grundlagarna.

I detta memorial hade utskottet till grundlagsenlig behandling för riksdagen anmält vissa under sistförflutna fyraårsperiod jämlikt § 64 riksdagsordningen såsom vilande antagna förslag till ändringar i rikets grundlagar, vilka utskottet funnit icke stå i sådant samband med övriga vilande grundlagsförslag eller med lagstiftningsfrågor, direkt sammanhängande med vilande grundlagsförslag, att hinder föreläge för omedelbart upptagande av dem till slutligt avgörande.

Ang. inrättande av ett utrikesutskott.

Punkten 1 a).

Denna punkt innehöll ett vilande förslag angående ändrad lydelse av §§ 53 och 54 regeringsformen och §§ 33, 35—37, § 38 mom. 2 samt §§ 44, 50, 75 och 78 riksdagsordningen.

Enligt berörda förslag skulle §§ 53 och 54 regeringsformen erhålla följande lydelse:

(Nuvarande lydelse:)

§ 53.

Lagtima riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott, ett statsutskott, ett bevillningsutskott, ett bankoutskott, två lagutskott samt ett jordbruksutskott med den sammansättning och de uppgifter, som i riksdagsordningen bestämmas.

Å urtima — — — förekommande ärenden.

§ 54.

Vid varje riksdag skola kamrarna utse en nämnd av sexton ledamöter

(Föreslagen lydelse:)

§ 53.

Lagtima riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: *ett utrikesutskott*, ett konstitutionsutskott, ett statsutskott, ett bevillningsutskott, ett bankoutskott, två lagutskott samt ett jordbruksutskott med den sammansättning och de uppgifter, som i riksdagsordningen bestämmas.

Å urtima — — — förekommande ärenden.

§ 54.

Ledamöterna av riksdagens i föregående § omförmälda utrikesutskott

*Ang. inrättande av ett utrikesutskott. (Forts.)**(Nuvarande lydelse:)*

att med Konungen rådpläga om ärenden, som angå rikets förhållande till främmande makter. Rådplägning med denna utrikesnämnd bör i alla utrikesärenden av större vikt äga rum före avgörandet. Då ärende förekommer till behandling, skola alla tillgängliga handlingar och upplysningar meddelas. De beslut Konungen fattar i ärenden, som varit föremål för rådplägning med nämnden, varde delgivna dess ledamöter senast vid nästa sammanträde.

Ministern för — — — erhålla betydelse.

Nämndens ledamöter — — — tystnadspliktens iakttagande.

(Föreslagen lydelse:)

vare och ledamöter av en nämnd med uppgift att med Konungen rådpläga om ärenden, som angå rikets förhållande till främmande makter. Rådplägning med denna utrikesnämnd bör i alla utrikesärenden av större vikt äga rum före avgörandet. Då ärende förekommer till behandling, skola alla tillgängliga handlingar och upplysningar meddelas. De beslut Konungen fattar i ärenden, som varit föremål för rådplägning med nämnden, varde delgivna dess ledamöter senast vid nästa sammanträde.

Ministern för — — — erhålla betydelse.

Nämndens ledamöter — — — tystnadspliktens iakttagande.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Då nu till slutligt avgörande föreligga de vilande grundlagsändringsförslag som kunna rubriceras såsom förslag om inrättande av ett utrikesutskott, ber jag att få säga några ord.

När frågan behandlades vid förra årets riksdag, framfördes bl. a. samma betänkligheter, som hade lett till att förslaget om inrättande av ett utrikesutskott förkastades vid riksdagarna 1932, 1933 och 1934. Vid 1936 års riksdag godkändes förslaget, men i denna kammare fanns det en avsevärd minoritet, som stod på avslagslinjen. Det avslagsyrkande, som då framfördes i båda kamrarna, rönt anslutning från många håll utan några som helst hänsyn till något slags partiband. Även från majoritetens sida påpekades att det föreliggande förslaget icke var någon idealisk lösning. Såsom reservant i konstitutionsutskottet hade jag i fjol att inleda debatten, och det må därför tillåtas mig att nu rekapitulera de skäl, som vid fjolårets riksdag gjordes gällande gentemot inrättandet av ett utrikesutskott. Jag lovar, att det skall bli i allra största korthet.

Vi minnas alla, att som huvudmotiv för införande av ett utrikesutskott framfördes att man därigenom på ett helt annat sätt än tidigare skulle kunna erhålla riksdagens medverkan och medansvar i Sveriges utrikespolitik. Vi, som då opponerade oss mot förslaget, betvivlade, att det skulle vara nödvändigt med inrättande av ett särskilt utrikesutskott för att uppnå detta mål. Vi framhöllo, att vi redan hade utrikesnämnden och att denna kunde på ett förnuftigt sätt i någon mån omorganiseras och tillföras friska krafter av reformatorisk natur. Då skulle vi slippa ifrån den dualism, som annars otvivelaktigt måste uppstå mellan utrikesnämnden och utrikesutskottet. Från vår sida var det alls inte tal om att vi ville ha något slags hemlighetsmakeri med utrikesangelägenheterna, men vi ansågo, att det var åtskilligt, som talade för att den gamla formen för dessa ärendens handläggning fortfarande skulle få äga bestånd. Det påpekades till exempel, att det inte kunde vara lämpligt att handlägga dessa frågor i ett utskott, där vi ju alltid måste räkna med de reservationer, som kunde framkomma till åtskilligt men för de frågor, som handlades. Konstitutionsutskottet besvarade i sitt utlåtande den invändningen med att man för-

Ang. inrättande av ett utrikesutskott. (Forts.)

väntade, att den sedvanerätt, som utvecklats i konstitutionsutskottet, där även reservationer läggas under en viss granskning och hämsko, skulle bli gällande även i utrikesutskottet. Vi kunna emellertid inte finna, att man har någon som helst garanti härför.

Vid förra riksdagen framhölls det från olika håll, dels att utrikesutskottet skulle få så få ärenden att behandla och dels att arbetet i utskottet skulle bli alltför betungande, speciellt med tanke på de mäns arbetsbörda i riksdagen och utanför, som man förväntade skulle bli insatta i utskottet. För att belysa den ringa arbetsbörda, som utskottet enligt vår mening skulle få, tilläto vi oss i fjol från vårt håll att hänvisa till de motioner i utrikespolitiska frågor, som då lågo under konstitutionsutskottets granskning. Man hade gjort upp en särskild förteckning över dessa motioner, som föredrogs här i kammaren, och det framhölls, att om det arbete, som konstitutionsutskottet hade med dessa frågors behandling, överflyttades till det blivande utrikesutskottet, skulle det bli en arbetsuppgift av föga betungande art. I år har till konstitutionsutskottet överlämnats endast fyra motioner av utrikespolitisk karaktär, nämligen »om en Sveriges och Nordens fredsplan för en varaktig fred», »om nationaliteternas självbestämmanderätt i alla världsdelar», »om uppsägande av Sveriges medlemskap i Nationernas förbund» och »om världsproblemets språkfråga eller språkgemenskap för nationaliteterna såsom en hävstång till världsfreden». Jag tror nog, att man lugnt kan påstå, att konstitutionsutskottet utan alltför stort besvär skall kunna bemästra dessa fyra motioner.

När vid förra riksdagen denna fråga behandlades, diskuterades i det sammanhanget mycket den anvisning, som konstitutionsutskottet gav för bildandet av sammansatta utskott, som skulle kunna bli erforderliga för vissa frågors behandling, alltså en kombination mellan å ena sidan utrikesutskottet, å andra sidan bevillningsutskottet, statsutskottet eller lagutskott. Från flera håll framfördes då mycket stora betänkligheter mot denna arbetsform, som vi alla veta är mycket besvärande och betungande för riksdagsmännen. Dessa betänkligheter framfördes i denna kammare från både ordföranden och vice ordföranden i bevillningsutskottet. I andra kammaren voro dessa betänkligheter säkerligen en av huvudanledningarna till det avslagsyrkande, som där framfördes av statsutskottets ordförande, herr Anderson i Råstock.

Vad sedan gäller behandlingen av de stora och betydelsefulla utrikespolitiska frågor, som vi få antaga någon gång kunna förekomma, hänvisade vi till rådslagen i utrikesnämnden och därutöver flera andra utvägar, varigenom man kunde tänkas skapa den starka kontakt som i dylika fall vore nödvändig mellan Kungl. Maj:t och riksdagen. Man kan tillsätta ett särskilt utskott, vi ha interpellationsmöjligheten och — inte minst betydelsefull — denna direkta redogörelse, som vid ett par tillfällen tidigare avgivits inför hela riksdagen. Om vi nu få ett utrikesutskott, kommer denna betydelsefulla möjlighet för riksdagen att samfällt få del av de stora utrikesfrågorna säkerligen att försvinna, och i stället få vi denna omväg över utskottet.

Vid fjolårets behandling av denna fråga, var det ytterligare en detalj, som väckte mycken uppmärksamhet och som kom till uttryck i en särskild reservation. Det var spörsmålet, om utrikesministern skulle få delta i utrikesutskottets förhandlingar. För min del är jag absolut på det klara med att om ett utrikesutskott nu skall komma till, så är det hela fullständigt meningslöst, om icke utrikesministern får rätt att delta i dess förhandlingar. Ett sådant stadgande skulle emellertid, påpekades det av oss, kunna bli inkörsporten till det stora förslag, som riksdagen tidigare avvisat, nämligen om statsrådets tillträde till riksdagsutskotten. Detta skulle ju i någon mån innebära ett intrång från regeringsmaktens sida på riksdagsmaktens område, vilket vi ansågo vara en

Ang. inrättande av ett utrikesutskott. (Forts.)

mycket farlig sak. För min del finner jag denna sida av frågan så betydelsefull, att den var ett av de starkaste skälen för mig att inta en negerande ståndpunkt.

Till sist ber jag, herr talman, att få erinra om vad som står i § 55 regeringsformen. Där stadgas bl. a.: »ej må ... något riksdagens utskott i Konungens närvaro över något ämne rådpläga eller besluta». Om emellertid Konungen före framläggandet av en proposition i riksdagen rådgör eller överlägger med utrikesnämnden — som ju i realiteten är ett och detsamma med utrikesutskottet — undrar jag verkligen, om man icke kan påstå, att ärendet — när utrikesutskottet och riksdagen sedermera få hand därom — har inför Konungen blivit utskottsmässigt behandlat. Jag är absolut övertygad om att grundlagens bestämmelse härvidlag blivit åsidosatt.

Jag skall, herr talman, icke vidare rekapitulera, vad som framhölls här under föregående års debatter. Jag måste likväl beklaga, att icke några av de betydelsefulla inlägg, som vid sista riksdagen gjordes av olika talare, här kunna ånyo av dem understrykas, då dessa talare icke nu ha tillfälle att här yttra sig. Jag har i stället nu fått nöja mig med att försöka få fram det huvudsakliga av vad som mot förslaget om utrikesutskott sades vid föregående riksdag. Jag är ingalunda blind för att i världen råder ett ännu större kaos än för ett år sedan, och att de utrikespolitiska frågorna för oss kunna komma att spela en ännu större roll än vad tidigare varit fallet. Trots allt är jag dock övertygad om att med den av riksdagen valda utrikesnämnden de stora frågorna lika väl under riksdagen kunna direkt med konungen dryftas som under den långa tiden mellan riksdagarna. Och i avseende å utrikesnämndens arbetsätt kunde ju — eventuellt på Kungl. Maj:ts förslag — reformer ske. Dessutom finns det ju, som jag nyss framhöll, så många andra vägar att skapa den nödvändiga kontakten mellan Konung och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter.

Med vad jag nu i korthet sagt, herr talman, ber jag att få motivera mitt yrkande om avslag på det vilande grundlagsändringsförslaget.

Herr Reuterskiöld: Den grundlagstolkning, som den siste ärade talaren gjorde i fråga om behandlingen av kungl. propositioner i utrikesärenden, att de skola, när de behandlas av utrikesnämnden, anses bli behandlade i utrikesutskottet, kan jag under inga omständigheter biträda. Vid behandlingen i utrikesnämnden, innan en kungl. proposition är bestämd och utförd, är det överläggning om lämpligheten av en sådan och vad den möjligen skall innehålla. Men sådan den föreligger i sitt slutliga skick såsom verklig proposition, har den icke därigenom behandlats av något utrikesutskott.

Beträffande spørgsmålet i övrigt skall jag här inte upptaga tiden med några vidlyftigare utläggningar, det är överflödigt. Någon motsättning, någon dualism mellan utrikesutskottet och utrikesnämnden — om förslaget genomföres — finns icke, kan icke finnas, eftersom båda komma att bestå av samma personer. Några svårigheter i avseende å tillsättningen finnas icke, eftersom enligt det vilande förslaget utrikesnämndens vid denna riksdag valda ledamöter sitta tills utrikesutskott blivit valt. Den gamla bestämmelsen, att valet skulle gälla till nästa riksdag, finns icke med i det vilande förslaget. När således val av utrikesutskott skett, har den gamla nämnden upphört att existera, men den finns kvar i samma form som förut såsom nämnd, vald, visserligen icke som nämnd, utan som utrikesutskott, men det är väl ingen hemlighet, att det utskott, som kommer att väljas, därest det vilande grundlagsförslaget antages, kommer att bli identiskt lika med nuvarande utrikesnämnden.

Däremot finns, herr talman, en motsättning, ett dubbelförhållande mellan

Ang. inrättande av ett utrikesutskott. (Forts.)
 utrikesnämnden och konstitutionsutskottet. Konstitutionsutskottet talar alltid i blindo, då det talar i utrikespolitiska ting, därför att det har icke det samband och det samarbete med utrikesministern, som är behöfvligt, kan icke få det med nu gällande ordning såsom konstitutionsutskott överhuvud, ty ett utskott för behandlingen av utrikespolitik är icke detsamma som ett utskott för lagstiftningsfrågor i inrikes ting. Det är därför som ett utskott, inriktat på vår verkliga utrikespolitikens förande är lämpligare att ha än konstitutionsutskottet på detta område.

Men därtill kommer, att även om utrikesutskottet i regel icke skulle få så särdeles mycket att göra, är det ingen huvudsak, utan huvudsaken är, att det skall vara en säkerhetsventil, som finns, när den behövs, för ett intimare samarbete mellan Kungl. Maj:t och riksdagen. Man har försökt och hoppats kunna omändra utrikesnämnden till ett mera smidigt verktyg för detta ändamål, men det har visat sig ogörligt. Det går lätt att säga tulipanirosa, men det är ingen, som har kunnat göra den; och jag tror att detsamma är förhållandet här.

Därför, om man anknyter till något av vad den föregående talaren anförde angående årets motioner om hithörande ting, så vill jag erinra om den, som rör Sveriges utträde ur Nationernas förbund. Jag undrar i själva verket, om icke en sådan fråga blir realiter bättre behandlad i ett utrikesutskott. Och även om utrikesutskottet bara skulle ha den frågan — vilket ingen människa vet i den stund, som nu föreligger — vid denna riksdag, så är det tillräckligt betydelsefullt enligt min mening, såsom frågan utvecklats, att man därigenom, genom inrättandet av ett utrikesutskott, skall kunna möjliggöra ett intimare och smidigare samarbete mellan Kungl. Maj:t och riksdagen.

Jag tillåter mig, herr talman, yrka bifall till det vilande förslaget.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på antagande av det föreliggande grundlagsändringsförslaget samt vidare på dess förkastande; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 1 b) och 2.

De vilande grundlagsändringsförslagen antogos.

Punkten 3.

Det i denna punkt införda förslaget angick ändrad lydelse av § 44 regeringsformen och § 5 successionsordningen och hade följande avfattning:

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

Regeringsformen.

§ 44.

Ingen prins av det konungsliga huset, det vare sig kronprins, arvfurste eller furste, må gifta sig utan *Konungens vetskap och samtycke*. Sker det ändock; have han förverkat arvsrätt till riket både för sig, barn och efterkommande.

§ 44.

Ingen prins av det konungsliga huset, det vare sig kronprins, arvfurste eller furste, må gifta sig, *med mindre Konungen, sedan statsrådets tankar inhämtats, därtill lämnat samtycke*. Sker det ändock; have han förverkat arvsrätt till riket både för sig, barn och efterkommande.

*Ang. prinsars
rätt att gifta
sig.*

*Ang. prinsars rätt att gifta sig. (Forts.)**(Nuvarande lydelse.)**(Föreslagen lydelse.)***Successionsordningen.**

§ 5.

Prins av det kungl. huset må ej gifta sig *utan Konungens vetskap och samtycke*. Sker det ändock, have han förverkat arvsrätt till riket för sig, barn och efterkommande. Lag samma vare, om han, med eller utan *Konungens vetskap och samtycke*, tager till gemål enskild svensk eller utländsk mans dotter. *Dock vare honom ej förment, att med Konungens vetskap och samtycke taga gemål av svenska konungahuset, inom, i svensk lag, ej förbudna leder.*

§ 5.

Prins av det kungl. huset må ej gifta sig, *med mindre Konungen, sedan statsrådets tankar inhämtats, därtill lämnat samtycke*. Sker det ändock, have han förverkat arvsrätt till riket för sig, barn och efterkommande. Lag samma vare, om han, med eller utan *sådant samtycke*, tager till gemål enskild svensk mans dotter.

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman, mina herrar! Det är efter mycken tvekan som jag har i denna fråga begärt ordet. Min uppfattning i den föreliggande frågan har vid föregående riksdag, kan jag säga, kommit till uttryck utan all min medverkan genom det anförande, som då till kammarens protokoll hölls av herr Trygger, vilket emellertid icke utmynnade i något yrkande. Man kan ifrågasätta, huruvida det kan vara lämpligt att då upptaga spörsmålet, ännu en gång, i år. Men, herr talman, det har sedan den tiden inträffat omständigheter, som göra att jag icke anser mig kunna för min egen skull alldeles tåga. Förra året deltog jag icke i utskottets behandling av ärendet, icke heller var jag närvarande i kammaren, då beslutet fattades, och jag ansåg, att jag skulle kunna foga mig i ett visserligen mycket tråkigt, ledsamt och enligt min uppfattning skadligt beslut, men jag kan det icke längre. Det är icke det förhållandet, att texten är dålig, som gör detta. Texten är dålig i flera fall, jag skall bara påpeka det ställe, där det heter: »— — — med mindre Konungen, sedan statsrådets tankar inhämtats, därtill lämnat samtycke.» Det är en form, som kan vara och är tvetydig. Om den användes i fråga om sådana spörsmål och ting, där Konungens beslut *skall* fattas i statsrådet, då är ingenting att säga; men här är det fråga om beslut, som icke behöva fattas i statsrådet, och som i långa tider fattats utanför statsrådet, men tillkännagivits i statsrådet. Då medför denna formulering en tvekan: skola *dess*a beslut, men icke de andra, fattas i statsrådet, eller skall Konungen först inhämta statsrådets tankar och sedan fatta sitt beslut även i dessa familjeangelägenheter utanför statsrådet? I och för sig kan en sådan tvekan föranleda åtskilligt, men jag har låtit den synpunkten falla. Men då jag av andra skäl måste, herr talman, yrka avslag, har jag inte heller velat underlåta att påpeka den brist, som här föreligger.

Det föreligger ännu en brist. Om man tänker sig, att detta förslag skulle antagas, så är det självklart, att det icke medför eller kan medföra några retroaktiva verkningar på sådana medlemmar av konungahuset, som redan utträtt genom att gifta sig på sätt som enligt *gällande* grundlag medför förlust av arvsrätten till riket. Men det ligger nära till hands att antaga, att om ett sådant förslag som detta kommit fram, kan det också komma framdeles ett förslag om retroaktiv verkan. Och om man då tänker sig, att en medlem av konungahuset är gift med en svenska, och att en annan är gift med en utländska,

Ang. prinsars rätt att gifta sig. (Forts.)

skulle den retroaktiva verkan blott kunna inträffa för det senare, men icke för det förra fallet! Detta synes mig vara i högsta grad stötande; att riksdagen icke skulle gå med på en sådan lagstiftning, *om* den begärdes, är en annan sak.

Men, herr talman, det väsentliga som har inträffat, det är intermezzot, om jag så får säga, i det engelska konungahuset. Det, som där skedde, och det som här har betydelse, är, att det för den allmänna uppfattningen, för den allmänna opinionen, därigenom blivit klart, att *för medlemmar av ett konungahus gälla och måste komma att gälla anspråk på begränsning i fråga om friheten att välja make, som icke erkänns gälla för enskilda personer.* Man kan hysa olika meningar i dessa punkter, men det visade sig i det engelska fallet, som jag icke har anledning att gå närmare in på — det är känt för alla, och om det skulle finnas saker, som icke synas i det, som synes, har det i detta avseende ingen större betydelse — men, säger jag, detta engelska fall visar, att även om inga formella föreskrifter finnas om förbud för visst äktenskap, ha likväl sådana förbud ansetts böra iakttagas. De finnas icke formellt, men reellt har man gjort dem gällande. De gälla icke för en konung i Sverige, och de gälla icke för en konung i England, i båda fallen, därför att Konungens samtycke svårligen kan ges av honom själv till honom själv. Men därest det finns legala begränsningar, såsom i Sverige, ligger det i sakens natur, att dessa legala begränsningar alltid av en monark av svenskt kynne komma att respekteras, även om han såsom ogift konung skulle ha formell frihet att bryta gränserna och att gå utanför.

Vad innebär då den tanke, som här ligger bakom? Jag vill hänvisa till det anförande, som här hölls förra året av herr Trygger. Det har klart visat, vilka tankar, som ligga bakom. Och man må hysa vilken mening man vill, ett är ändå säkert, och det är, att konungahus och en konung böra stå fria från familjeförbindelser, som kunna verka efter folkets uppfattning tryckande och tvingande. Förr i världen var det förbindelserna med de svenska stormanssläkterna, grandseigneurerna, vilkas förmögenhet låg i jordfastigheter, som ansågos riskabla. I våra dagar är den aristokratien inte så farlig i politiskt avseende, ja, kanske överhuvud inte så betydelsefull. Men det finns en annan nutida aristokrati, både internationell och svensk, verksam på finansernas och ekonomiens och det offentliga livets område. Jag frågar mig: varför skall det vara mera tillåtet att ingå en släktförbindelse med ett utländskt finansfurstehus än med ett svenskt? Och, äro ej de storfinaansiella förbindelserna så internationellt betonade, att det spelar rakt ingen roll, om det gäller svenska eller utländska familjer. Här skulle man tillåta furstlig släktskap med en utländsk, internationellt, även i Sverige verksam släkt, däremot icke med en svensk internationellt, utrikes och i Sverige verksam? Men även bortsett härifrån, visar erfarenheten, att det kan vara inte blott där, som de kungliga söka sina brudar av borgerlig härkomst, utan också i andra skikt av samhället. Varför skulle då i fråga om äktenskap en svensk ung kvinna vara utesluten, men utländsk ung kvinna icke? När man här talar om, att det bör gälla en svensk mans, en enskild svensk mans dotter, men icke en utländsk mans, så menar man naturligtvis, att den släktskap, som uppkommer med hennes familj i utlandet, skulle vara mindre farlig än släktskapen med en familj här. Men, mina herrar, det finns något, som heter inflyttning och naturalisation; och jag tvivlar inte alls på att i ett sådant fall det mycket lätt inträffar att den utländska fadern kan flytta hit och begära svenskt medborgarskap: detta kan då knappast avslås på den grund, att han är släkt och nära släkt med gemålen till en arvsberättigad prins här i Sverige. Å andra sidan: lagen kan kringgå i ett dylikt fall också av svensk kvinna, då hennes svenske fader utan större hinder mycket lätt kan begära att bli naturaliserad i utlandet. Se-

Ang. prinsars rätt att gifta sig. (Forts.)

dan är hon utländsk mans dotter, och saken klareras behändigt! Det inbjuder till ett kringgående av lagen, som jag för min del inte anser riktigt.

Och framför allt, herr talman, då det gäller en lagstiftning på ett så ömtåligt område som detta, måste jag ändå säga mig, att det bör finnas mycket, *mycket* starka skäl för att upphäva de förbud, som finnas, och som klargöra, att konungahusets arvsberättigade ledamöter stå i en särställning med hänsyn till sina offentliga förpliktelser och sitt offentliga ansvar. Det var detta, som herr Trygger underströk som en huvudsak, och det är också för mig ett avgörande moment. Sedan det, herr talman, visat sig, att man inte ens i det fria England kan bortse från sådana synpunkter, utan ansett det nödvändigt att hävda ansvarets betydelse, självständighetens och friståndets betydelse för konungahuset i förhållande till enskilda personer, borde man mera uppskatta vad vi här i Sverige ännu hava av bestämmelser till garanti härför. Det är visserligen andra synpunkter i England än här, det är en annan mentalitet i England än här, men själva huvudsaken, att en särställning för konungahuset i förhållande till enskilda personer bevaras, det är det, som blir det avgörande.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på det föreliggande förslaget.

. Herr **Bergman**: Herr talman, mina herrar! Då det synes komma att bli omröstning i denna fråga — ett avslagsyrkande har ju redan framställts — torde det vara nödvändigt att motivera det avslagsvotum, till vilket även jag kommer.

Till undvikande av missförstånd måste jag nämligen säga, att jag utgår från andra synpunkter än dem, som den föregående ärade talaren starkast betonade. Han berörde visserligen i förbigående även den synpunkt, som jag ämnar uppehålla mig vid, men jag skall be att få upptaga den sidan av saken till något utförligare behandling.

Majoriteten inom det parti jag tillhör vill visserligen icke motsätta sig propositionen, men det finns åtskilliga där inom, som ganska bestämt opponera sig mot densamma, och flera, som i varje fall ha mycket starka betänkligheter. Jag anser, att dessas mening också bör få komma till uttryck i den debatt, som nu tyckes uppstå i frågan.

Jag deltog icke i det beslut, som konstitutionsutskottet fattade i fjol, att tillstyrka antagande av detta förslag såsom vilande, och ej heller röstade jag då för det i kammaren. Att jag icke deltog vid behandlingen av frågan i utskottet och där reserverade mig, berodde på den omständigheten, att det allmänt antogs vara omöjligt att kunna genomdriva något annat beslut den gången, och det föreföll därför knappast lämpligt att göra någon större affär av saken. Det slutliga avgörandet skall ju i alla fall äga rum i dag, sedan riksdagen haft vederbörlig betänketid.

Vad som föranleder mig och många andra att beklaga att man velat tillråda den ändring av successionsordningen, som här föreslås, är ingalunda den principiellt demokratiska innebörden däri, d. v. s. utvidgandet av den krets, inom vilken svensk prins bör få välja sin gemål. Jag opponerar mig icke emot möjligheten för svensk prins att ingå äktenskap med kvinna av icke furstlig börd. Vår nuvarande dynastis stammoder var enskild utländsk mans dotter, och hennes uppfyllande av sina plikter både som svensk kronprinsessa och som svensk drottning bevaras i aktat och ärat minne. Men vad som för mitt sätt att se verkar stötande i den föreliggande grundlagstexten är uteslutningen av enskild mans dotter, om — och endast därför att — hon är svensk, när man samtidigt lägger vägen öppen för motsvarande kategorier inom alla andra nationer. Det är omöjligt att undgå intrycket av att en ganska oförtjänt mindervärdighetsprägel därigenom åsättes den svenska kvinnan i jämförelse med den utländska.

Ang. prinsars rätt att gifta sig. (Forts.)

Man får nästan en känsla av att ett nytt belägg här givits på svenskarnas underskattning av det egna och överdrivna uppskattning av det utländska, varom så många iakttagare ha vittnat, allt ifrån den okände men skarpsynte författaren av den gamla inskrift, som fordom lär ha stått att läsa i Riddarholmskyrkan, ända till Verner von Heidenstams ej mindre träffande uttalanden i den berömda studien »Om svenskarnes lynne».

Jag vet naturligtvis fullväl, att ingen avsikt förelegat att avge ett ringaktande omdöme om den svenska kvinnan, men jag måste tyvärr säga mig, att den uppseendeväckande och uttryckliga uteslutningen av henne vid ändring av den grundlagsparagraf, som det nu är fråga om, knappast kan undgå att både in- och utomlands ge ett sådant intryck. Och man måste fråga om det skall vara nödvändigt att utsätta sig för en sådan uttolkning.

Vad är motivet till uteslutningen? Någon har sagt, att orsaken skulle vara befarat familjepolitiskt inflytande från till tronens närhet upphöjda svenska släkter. Men behöver man verkligen i vår tid, då de politiska maktfaktorerna äro helt andra än förr, befara något sådant? Här har talats om England. Jag anser icke den episod, som den föregående ärade talaren särskilt berörde, vara ägnad att spela någon roll i denna diskussion, men det finns någonting annat i England, som man med större skäl har anledning att tänka på. Det är ju mycket vanligt, att engelska prinsar ingå äktenskap med enskild engelsk mans dotter, och i England har man sålunda icke ansett, att detta skulle medföra någon sådan fara, som nyss antyddes. Jag undrar, om man i England skulle finna sig i en bestämmelse analog med den som nu föreslås hos oss. Man kan vidare, såsom den föregående ärade talaren också gjorde, ifrågasätta, om icke det obehöriga inflytande, som man skulle kunna befara, är lika tänkbart vid konungahusets giftermålsförbindelse med enskilda släkter i utlandet, och i varje fall torde det vara svårare att här hemma kunna bedöma utländska än inländska förbindelsers eventuella värde eller betänkligheter.

Vårt lands historia har åtskilliga exempel att uppvisa — och det från tider med större möjligheter för obehörig familjepolitik än i vår tid — på att enskilda svenska mäns döttrar till och med uppnått drottningvärdigheten och efterlämnat ett lika gott minne som andra, vilka haft den furstliga bördens företräden. I nyare tid var den första av dessa drottningar, som bekant, Margareta Leijonhufvud. Det torde vara en ganska allmän och knappast ogrundad åsikt, att det icke skulle ha varit någon olycka för Gustav II Adolf och för hans ätt, om hans ungdomsdröm att få äkta en enskild svensk mans dotter hade gått i uppfyllelse. Vår egen historia ger, kan man lugnt säga, ett gott betyg åt enskilda svenska mäns döttrar i sådan ställning som nyss nämnts.

Jag vill säga, att den föreslagna paragrafen saknar någonting, som de romerska rättslärda fordrade av sina lagar. De talade om någonting, som de kallade för *elegantia juris*, vars motsats var *inelegantia juris*. Det kan vara svårt att på svenska exakt uttrycka vad som menas med denna »rättens elegans». Därmed menades, kan man säga, att en lagbestämmelse skulle äga den oangriplighet, den frihet från varje stötande moment och den fullkomliga korrekthet, som tillhöra lagens begrepp enligt romersk uppfattning. Även vad herr Reuterskiöld påpekade i avseende på oklarheten rörande statsrådets befattning med saken tyder på att den föreslagna nya texten lider av denna brist på *elegantia juris*. Jag tror, att man har anledning att tänka på denna mycket värdefulla egenskap, som eftersträvades i den romerska rätten och som borde vara en oförfärlig arvedel i all lagstiftning även för kommande tider, framför allt i grundlagar.

Jag ber att få yrka avslag.

Häri instämde herr *Petersson, Knut*.

Ang. prinsars rätt att gifta sig. (Forts.)

Herr Strömberg: Då man hör de båda sista talarnas motivering för avslagsyrkandet, får man — åtminstone gäller det mig — den uppfattningen, att deras argument slå ihjäl varandra. Jag undrar, om kammaren vid detta tillfälle har intresse av att taga upp de olika skäl för och emot, vilka förde de båda talarna till ett och samma slut. Jag tror det inte för min del, herr talman.

Jag nöjer mig därför med att under åberopande av de skäl, som anfördes vid behandlingen av frågan förra året, yrka bifall till de vilande grundlagsändringsförslagen.

Herr Reuterskiöld: Jag vill endast säga, att de skäl, som anförts av herr Bergman och mig, ingalunda slå ihjäl varandra. Jag är av samma mening som herr Bergman angående förslaget innehåll, *därest* en ändring skall ske. Men frågan är just, om den ändring, som nu är föreslagen, överhuvud taget bör genomföras eller om detta icke alls bör ske med hänsyn till det ena eller andra momentet. I det fallet äro vi alltså ense, att *om* denna utvidgning skall genomföras, skall den omfatta även svensk kvinna. I det fallet äro vi även ense, att som förslaget *nu* är formulerat, bör det icke antagas.

Herr Andersson, Elof: Herr talman! Jag vill inte närmare ingå på själva sakfrågan. Jag anser, att de erinringar, som man eventuellt kunnat göra mot det föreliggande förslaget, borde ha framförts förra året och inte i år. Då ärendet behandlades förra året i denna kammare, restes visserligen invändningar av två eller tre talare. Dessa invändningar voro dock icke så allvarliga, att vederbörande ansågo sig böra yrka avslag eller begära votering vid frågans avgörande. Om jag inte misstar mig, bifölls då utskottets förslag utan votering.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att för egen del — och jag tror mig därvid tala även för den övervägande delen av mina kamrater i det parti jag tillhör — framhålla, att min uppfattning är densamma som förra året; jag ber alltså att få uttala mig till förmån för det föreliggande grundlagsändringsförslaget, till vilket jag yrkar bifall.

Herr Åkerberg: Herr talman! Jag måste erkänna, att herrar Reuterskiöld och Bergman genom sina anföranden ha lyckats visa upp, att det finns något, som haltar i denna fråga. Men jag undrar, om det inte sammanhänger med hela den institution, som det här gäller. Vi kunna inte komma ifrån, att monarkien är en anakronism, men det underliga är, att denna anakronism har fått ett så starkt fäste i vår demokratiska tid. Det förefaller till och med, som om utvecklingen efter kriget skulle gått därhän, att monarkien har bundit sitt öde huvudsakligast vid den demokratiska regimen och vid de demokratiska länderna. Jag tror, att den har sina fördelar. Även vi demokrater acceptera monarkien i dag. Men det skulle aldrig falla oss in att försöka motivera, varför vi acceptera densamma. Under alla förhållanden skulle det inte lyckas för oss att motivera det.

Däremot tycker jag inte, att vare sig herr Reuterskiöld eller herr Bergman lyckats framdraga några verkligt starka skäl emot det nu föreliggande förslaget. Herr Reuterskiöld sade, att det har inträffat något nytt sedan i fjol, och han sade också, att det nya, som hade inträffat, var den kända konflikten inom det engelska kungahuset. Jag tror inte, att den har någon relevans hos oss, vare sig när det gäller det här föreliggande förslaget eller förhållandena i Sverige. Vad som förelåg i England var en huvudsakligast moralisk affär. Det var av moraliska grunder som det engelska folket reagerade emot det gif-

Ang. prinsars rätt att gifta sig. (Forts.)

termål den engelske kungen ville inlåta sig i. Jag tror inte, att några moraliska synpunkter äro engagerade i det här fallet. Överhuvud taget äro naturligtvis inte de motiv, som ha förestavat förbudet för kungliga personer att ingå äktenskap med enskilda människor, relevanta i vår tid. Jag tror inte, att det skulle medföra några risker, om någon av våra prinsar ville ingå äktenskap med en svensk flicka av borgerlig härkomst. Jag tror heller inte, att det vore någon risk, om en utländsk flicka skulle komma i samma ställning. Rent formellt måste man naturligtvis fråga sig, vad meningen är med att det skall vara tillåtet för utländska flickor att gifta in sig i vår kungafamilj, under det att de svenska flickorna skulle vara handikappade i det avseendet. Herr Bergman menade, att det skulle vara något slags mindervärdighetskomplex, som låge bakom detta. Jag tror inte, att så är förhållandet. Åtminstone skulle jag för min del inte tveka att ta steget fullt ut och tillåta vår kungafamilj att ha sådana förbindelser även med svenska borgerliga släkter. Jag kan inte inse, att de förhållanden, som herr Bergman har åberopat i detta sammanhang, skulle utgöra ett skäl för riksdagen att icke ta det steg, som nu skall tagas, vilket i alla fall är ett steg i rätt riktning. Jag kommer, då förslag härom föreligger från herr Reuterskiölds eller herr Bergmans sida, att stödja även det förslaget. Men jag ser ingen anledning till att vi inte i dag skulle kunna taga det steg, som det här är fråga om. Jag ber att få yrka, att förslaget bifalles.

Herr Bergman: Efter den siste ärade talarens anförande förefaller det mycket logiskt, om han själv och det stora parti han här företräder följa avslagsyrkandet, ty han ställde sig ju på fullkomligt samma ståndpunkt som jag i avseende på olämpligheten av svenska kvinnors uteslutning. Han sade visserligen, att, om det en annan gång framlägges ett nytt förslag, som skulle göra dem jämställda med utländskorna, så vill han vara med därom. Men vill han få fram ett sådant förslag, så bör han underkänna den föreliggande propositionen. Om man nu accepterar denna, undrar jag om det inte kommer att dröja länge, innan man gör någon ny ändring i nu föreliggande grundlagsparagrafer.

Det försvar för propositionen, som här gavs av regeringspartiets talesman, påminner något om en situation i Atén och i viss mån även i gudarnas olympen gång i forntiden. Enligt vad ett pålitligt sanningsvittne, den grekiske satirikern Lukianos, har berättat, ägde en stor debatt rum i Atén, varav gudarna voro mycket intresserade, nämligen huruvida gudarna existerade eller ej. Den diskussionen fördes mellan två filosofer i Atén. Zeus hade med anledning därav sammankallat ett gudamöte uppe i olympen, där man var mycket bekymrad. I fall den meningen skulle vinna, att gudarna icke funnos, så var man rädd för att det skulle bli riskabelt för gudarna: offren och all gudadyrkan skulle upphöra. När diskussionen började, öppnade man molnens väggar och gudarna sågo ned på den pelarhall i Atén, där debatten ägde rum. Den ene av filosoferna försvarade gudarnas tillvaro, den andre förnekade den, och när de hållit på en stund, sade Zeus: »Jag får verkligen säga, att vår försvarare använder så dåliga och kuriösa argument, att jag fruktar, att det kommer att gå galet för honom. Vi ha en dålig advokat där nere.»

Jag måste säga, att jag nästan fick samma intryck, när jag hörde herr Åkerberg nu. Ehuru jag annars har den allra största respekt för denne min vän sedan många år, så verkade han sannerligen i dag på mig som om han skulle ha tvungits att advocera för en dålig sak. Hans argument voro sådana, att jag nästan tror, att den andra sidan har större fördel av dem än den han själv tillhör.

Ang. prinsars rätt att gifta sig. (Forts.)

Herr **Strömberg**: Jag ber bara att få konstatera, att den lärde greken, herr Bergman, kommit i konflikt med den praktiska politiken. Herr Bergman är annars icke van att förkasta ett förslag, därför att det icke innesluter den reform i hela dess vidd, som han skulle önska! Han har icke förnekat, att det lilla steg, som skulle tagas här, är ett steg i rätt riktning. Varför icke då taga det och sedan gå vidare på vägen?

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på antagande av det under behandling varande grundlagsändringsförslaget samt vidare på förkastande av detsamma; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepåt propositionen på förslagets antagande, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr **Reuterskiöld** begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som antager det i punkten 3 av konstitutionsutskottets memorial nr 1 införda vilande grundlagsändringsförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, förkastas ifrågavarande förslag.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 4 och 5.

De vilande grundlagsändringsförslagen antogos.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt föreningen till minne av Konung Oscar I och Drottning Josephina för verksamheten vid åkerbrukskolonien Hall.

*Ang. drift-
bidrag till
åkerbruks-
kolonien
Hall.*

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 25 framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att föreningen till minne av Konung Oscar I och Drottning Josephina finge under budgetåret 1936/1937 till uppehållande av verksamheten vid åkerbrukskolonien Hall åtnjuta ett tillfälligt driftbidrag av 25,000 kronor, att utgå av femte huvudtitelns förslagsanslag till skyddsuppfostran.

Herr **Bäcklund**: Herr talman! Jag har i statsutskottet framfört vissa synpunkter angående åkerbrukskolonien Hall, och jag kan icke underlåta att framföra dem vid behandlingen av detta ärende här i kammaren.

Saken är ju den, att styrelsen för åkerbrukskolonien Hall har begärt ett tilläggsanslag för innevarande budgetår av 50.000 kronor. Kungl. Maj:t har i sin proposition föreslagit, att riksdagen skulle bevilja 25,000 kronor. Efter hörande av skyddshemsinspektören, statens inspektör för fattig- och barnavård, statskontoret och slutligen 1936 års Hallutredning har Kungl. Maj:t kommit

Ang. driftbidrag till åkerbrukskolonien Hall. (Forts.)
till det resultatet, att det skulle gå att under det löpande budgetåret klara affärens vid Hall med nämnda anslag av 25,000 kronor. Det är möjligt, att det går, och därom kan jag icke yttra mig. Men när statsrevisionen var på Hall i höstas, gjordes vissa iakttagelser, och statsrevisionen var också benägen att skriva en del om åkerbrukskolonien, men det stoppades i sista minuten. Anledningen var den, att 1936 års Hallutredning tillsatts, och riksdagens revisorer ansågo, att när ärendet var föremål för utredning, så skulle revisorerna icke skriva om förhållandena. Men annars gjordes anmärkningar framförallt på köks- och bilokalerna, som äro allt annat än bra där borta. Om man nu får ett anslag av 25,000 kronor i stället för begärda 50,000 kronor, är det ju uppenbart, att det fordras inknappning och sparsamhet.

Men jag är för min del rädd för — och det är därför jag egentligen begärt ordet i denna fråga — att sparsamheten kanske kommer att till viss del gå ut över mathållningen för skyddshemseleverna. För närvarande förhåller det sig på det sättet, att eleverna på Hall aldrig få en riktig smörbit, utan de få jämt och ständigt äta margarin. Om det vore en landstingsinstitution — framförallt i det län jag tillhör och jag förmodar, att det är så även i andra län — så skulle det inte få förekomma, utan eleverna skulle alldeles säkert få riktigt smör. Jag kan inte uttala mig om huruvida margarinet är sådant, att det kan anses vara tillräckligt för eleverna ur matsynpunkt. Men det är inte nog med att de få margarin jämt och ständigt, utan de få också skummjolk utom två gånger i veckan, när de få s. k. blandmjolk. Det tycker jag är en litet egenodlig metod, att bjuda eleverna först och främst margarin och sedan skummjolk. Jag tror inte, att det kan bidra till några goda förhållanden vid Hall, vilket ur många synpunkter vore önskvärt. Jag är sålunda rädd för att nedprutningen från 50,000 till 25,000 kronor möjligtvis kan åstadkomma, att mathållningen i allmänhet blir försämrad, och det är detta, som jag velat framhålla, när jag nu riktar mig till vederbörande statsråd, att han måtte se till, att mathållningen icke försämrats för eleverna; sparsamheten bör gå ut på annat. Elewantalet är inte mer än 50 procent av vad det varit tidigare, och det kan ju vara glädjande ur vissa synpunkter. Men det gör, att eleverna där knappast få syssla med något annat än jordbruksarbete. Smedjan och snickeriverkstaden äro praktiskt taget tomma, därför att eleverna gå åt för det egentliga jordbruksarbetet. När förhållandena ute på Hall blivit sådana, så kan man säga, att anstalten ej fyller berättigade anspråk, när det gäller fostran och utbildning av det klientel, som anstalten har hand om. Ty det är inte säkert, att alla passa för jordbruksarbete, och det har tidigare ingått såsom ett led uti utbildningen där, att det skulle vara smedja och snickeriverkstad m. m. för elevernas utbildning, men det har numera nästan helt och hållet upphört.

Ja, herr talman, det är dessa synpunkter, som jag har velat framföra. Visserligen sades det i statsutskottet av en ledamot på tredje avdelningen, att man kanske skulle taga upp frågan angående Hall i annat sammanhang. Men då jag inte var riktigt säker på att det skulle komma att ske, har jag velat rikta mig till vederbörande statsråd för att han bör se till förhållandena ute vid Hall framförallt sålunda, att den sparsamhet, som är föreslagen i utskottets utlåtande och som jag inte har reserverat mig emot, inte måtte under utredningstiden gå ut över elevernas mathållning, som jag anser vara rätt knapp redan förut.

Sedan skulle jag också vilja till vederbörande statsråd uttala det önskemålet, att utredningen angående åkerbrukskolonien Hall måtte påskyndas, därför att förhållandena där kunna inte betecknas som bra. Sådana som de äro vid Hall, blir det dyrbart både för stat och kommuner. Det går till ungefär 3,500 kronor per år för varje elev. Detta är väl så mycket som en lägre statstjänare

Ang. driftbidrag till åkerbrukskolonien Hall. (Forts.)

får i lön under året, och då måste det väl föreligga något fel angående kolonien Hall.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare bidrag för budgetåret 1936/1937 till Eugeniahemmet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Asplund* för tiden den 4—den 13 innevarande februari samt herr *Bergqvist* för tiden den 8—den 25 i samma månad.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 1, angående regleringen för budgetåret 1937/1938 av utgifterna under riksstatsens första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av sjunde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga; samt

nr 19, i anledning av remiss från första kammaren av en motion; ävensom andra lagutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321); samt

nr 3, i anledning av väckt motion angående ändring av 5 § m) i lagen om arbetarskydd.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.36 på dagen.

In fidem
G. H. Berggren.